

**ונראה** לענ"ד לומר שלשיטת הסוברים שאזילות הוא מדרבנן אפילו יום ראשון, מ"מ לענין תפילין יסבור שמה"ט הוא פטור מהנחת תפילין מפני מרידות לבבו, ואיסור אין עליו מה"ט בהנחת תפילין ומה שאסור אצל בהנחת תפילין הוא רק מדרבנן, וע"כ א"ש שאין אלו אוסרים להניח תפילין בנפל תוך שלשים יום, כיון שמן הדין אינו רק פטור, ואין איסור עליו אם יראה להניח תפילין מה"ט, לכן כיון שאין נוהג אזילות ממילא לריך להניח תפילין:

**והנה** בזה שמדבר מדברי רמב"ן שסובר לעיל שכל היבא שמיטת רחמנא ספק אפילו אם יש רוב, מ"מ כיון שיש מיטת המספק, נתמעט מזה, יתכן בזה קושינו של הרדב"ז שראיתי ברמב"ם דפוס ווארשא (צ"פ מה' אצל ה' א"ג) אהא דאיחא שם, הספיקות אין משמאל להם שנאמר לה ימחא על הודאי ואין משמאל על הספק, והקשה שם הרדב"ז הא ל"ל קרא ח"ך יעבור על לאו מן הספק, ובאמת לשיטת הרמב"ם שכל הספיקות מה"ט לקולא איכא למימר שכלן שהתורה מיעטה לפעול על הספק איסור ספק זה יהיה מה"ט, אך לשיטת הסוברים דספיקא מה"ט הוא לחומרא, א"כ נשארה הקושיא של הרדב"ז ל"ל קרא, אמנם ע"פ מש"כ אחי שפיר דהרמב"ם חשיב בהספיקות לפיכך הוולדות שנתערבו והבן שהוא ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון, וא"כ יש לומר דמקרא ילפינן שגם אם נחשב חד רחוק בין שנים קרובים שיש כאן רוב, ואין לומר שזה הוא קבוע וחשוב מחלה על מחלה, ז"א, חדא דקבוע שאין יכיר במקומו דרבנן הוא, ועוד בשעת מיתה חשוב זה פירש מה שהוא פורש למיתה, וגם משכחת לה שפירש קודם מיתתו מן התערבות, וכן ספק בן תשעה לראשון קמ"ל קרא אף שרוב נשים יולדות לנ, ובהכרח העובר לא נסתכלו, ואפ"ה אין משמאל להם מפני שמ"מ יש כאן ספק, וכיון שהתורה מיעט הספק אפילו דאיכא רוב מיעטה ויהיה מזה ראייה לשיטת הפ"י שכתב בקידושין לתרץ הקושיא החמורה שהקשה שם ע"א, דאמר רבא דבר תורה שמוקי כשר כו' והקשה היאך מותר ממזר בשמוקי כיון שע"פ רוב הוא כשר ודאי, ומירץ בזה שלולא ד' הראשונים היה אומר שלבית שמירה הא של ממזר ספק יבא אין חילוק בין רוב כשרים לרוב פסולים יבוא"ה ויהיה מדברי הרמב"ן שכתבנו ראייה לדבריו, ואכמ"ל:

## סימן נב

אשר השבתי לשואל אחר. לדבר החריב  
המהולל בתורתו ויראתו כו' בש"ת מ"ה ...

**ע"ד** אשר נשאלתי מאת כת"ר, בנידון שכת"ר נשאל ע"ד אשה אחת שהיה לה חולי עינים ר"ל ואמרו לה לסגולה למימושה שתקח יד של מת ב"מ בעוד שהוא צבית ולהעביר היד של המת על מקום הכאב שהיה זה לה לרפואה, אם מותר לעשות זה, וחקר כת"ר שיש לאסור מעט שמה אסור בהנחה, אך נסתפק אם מותר במת שלא כדרך הנאתן במקום חולי, כמו דקיי"ל בכל איסורי הנאה שמוחר במקום חולי גם שאין בו סכנה שלא כדרך הנאתן, כדאיחא ביו"ד סי' קנ"ה ופלפל בחכמה לענין אם מותר במת שלא כדרך הנאתן מה"ט, משום דלא כחייב ביה אכילה, ותוכן דברי כת"ר יבואר להלן בדבריו בעז"ה:

**הנה** באמת כעין זה מצינו בגמ' (נפ"ח דף ס"ט ע"ב) גבי למחל וא"ל לא ליבקי שכבא דשכיב בשבתא ושקליה לידיה וניתבא אטחלא ונימא כי היכי דיבש האי ידא כו' הרי שמותר לעשות רפואה זו ביד של המת, ולא מיישקן לאיסור הנאה דמה, הגם שיש לומר משום דבזה של

בענין זה, והרמב"ן כתב לישב דברי הגאונים שלכן הקילו בספק ולדות וז"ל, נראה בעיני שלא משום ספק של דבריהם הקילו בזה, אלא שכל ספק בן קיימא אין לבו דוח עליו ולא מיקיים ביה ואחריתה כיום מר, ועוד כתב שם הרמב"ן מהא דתניא בספרי יכול ימחא לבנו ובתו הגופלים, ת"ל לאמו ולאביו מה הם בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא כו', ומינה לגמרי מעטינהו קרא מה אביו ואמו בני קיימא ודאי ילאו הגולדים שם שאין כוללים בזה אחר הרוב, ואין משמאל כהן וכיון שבהן אין משמאל אין מתאבלין עליו, ולא משום ספיקא מעטינהו רחמנא דהא בנו הוא ודאי, אלא גזירת הכתוב הוא שלא ימחא לגופלים אשר המה אין ברורים, ולמדו אזילות ממוחא כו', עוד כתב שם הרמב"ן ומה שפסקו הלכה כדברי המיקל באצל, יש לומר שלא מלינו מחלוקת באצל אלא בשל דבריהם, כגון במקל יום השביעי, ובנטיילת אפרים, ובבא ממקום קרוב, ובשמועה רחוקה, וכללו של דבר בקדוקי סופרים שהחמירו על עיקר אזילות תורה. והא דהמרינן (בנדרות מ"א ח') הכל מודים לענין אזילות יום שלשים כיום שלפניו, ואמר שמואל הלכה כדברי המיקל באצל, אע"פ שספק נפלים מעט אחר נתמעט מאזילות, ודשמואל אינו לענין מה ביום שלשים, אפ"ה מיימי מדשמואל לומר דלא מחמירי רבנן באזילות, ולא אזלי ביה לחומרא אפילו ביחיד במקום רבים, הלכך כיון דספק נפלים מדאורייתא אין מתאבלים עליהם לא מחמירינן מדרבנן כו' עכ"ד הרמב"ן. ובאמת הערת הרמב"ן מהא דבכורות דמקילין בספק יום שלשים אי כלפניו או כלאחריה כבר העיר בזה הרא"ש במו"ק (פ"י סי' י') להקשות על הכך דדברי אצלילות יום ראשון דאורייתא, ומה שלא הקשה הרא"ש מסתם ולדות ורק הקשה מהא דיום שלשים כלפניו, נראה לענ"ד שגם הרא"ש נחית לסברא של הרמב"ן שספק נפלים אין בזה דין אזילות, מפני שאין לבו דוח עליו כל זמן שהוא ספק, ויש מיטת שאין בני קיימא, או כסברא שהיה של הרמב"ן שמקרא דלאביו ואמו ממעטינן כל שאינו ודאי ילא מתורת נפלים, הגם שעל עיקר סברא זו יש לדון אחרי שכלל התורה רוב נחשב כודאי מן הדין, אך אין לנו לדון בסברות נגד דברי רבותינו הראשונים ז"ל, וע"כ לא הקשה הרא"ש מסתם ולדות, רק עיקר קושיה הרא"ש בספיקא דיום ל' אי כלפניו או כלאחריה, וזהו ספיקא דרינא מחוור, ואם הדין שיום שלשים כלאחריה הלא ילא מתורת נפל, והוא ולד בן קיימא ודאי, וא"כ הוא באמת ספק גמור בספיקא דרינא, ולכן הקשה מזה הרא"ש שסברתו שאם אזילות יום ראשון מה"ט הוא לריך להתמיר בספק זה שהוא ספיקא דרינא, אמנם הרמב"ן מחולק בסברא זו עם הרא"ש, וסובר שמ"מ נכנס זה בגדר ספק נפל, הגם שגדרי הספק אינם במליאות רק ע"י ספיקא דרינא, מ"מ הוא זה ספק נפל שאין בזה אזילות מה"ט:

**ויש** לענין לענ"ד למה לא חשיב הגמ' (ביבמות דף ז' ע"ב) בזה דקאמר שם בעיא לאתובי ערל הוזה ואיחל סדין בליית וכבשי פגרת שופר ולולב, דדחינן מדרבנן מזה של תורה באו"ה, ולמה לא חשיב הגמ' תפילין דאזילות ביום ראשון לשיטת הסוברים וכדעת רוב הראשונים שאזילות יום ראשון הוא מדרבנן ג"כ, ואין לומר דאף אם כל דיני אזילות מדרבנן הוא אפילו יום ראשון, מ"מ איסור הגמ' תפילין באזילות הוא מדאורייתא מקרא דפאך חבוב עליך, וגמרא גמירי לה ואחי יחזקאל אסמיהו אקרא, אך א"כ יקשה ג"כ לשיטת הסוברים שאזילות יום ראשון הוא מדרבנן, מ"מ מדוע מקילין בנפל תוך ל' יום וגם במת ביום שלשים שאין אזילות טוג מעט שהוא רק ספק דרבנן, הא מתירין לו גם בהנחת תפילין ביום ראשון שזהו איסור תורה להניח תפילין ביום ראשון מקרא דפאך, והיה לנו לומר בכל הני שאנו מקילין בענין אזילות מ"מ בתפילין יאמר:

(\*) ומש"כ כח"ד דבקדשים דקדש נאמר מאיסור מעילה כח"ד וכלו אחר כוסר בהם, אין וס"ל אכילה, וזכרם מדקדק דזה במצוה אכילה ולא בדיבור. אך עדיפה ה"ל להביא פסא דכח"ד וז"ל לא יאכל כי קדש הם. אך בנאמרו הלימוד הוא מקדש בקדושין (דף נ"א ח') ד"ה דקדק הבית ומש"כ בפנים: כקדשים, וקדשים אסורים בהנאה שהרי מועלין בהם וכו' ועיין מקנה שם שהוכיח כוונת רש"י שילפינן מקדש בדק הבית, שגם שם נאמר כפרה דכח"ד בקרא, ונקרב את קרבן ד' לכפר על נפשותינו כו' כדאיתא ביומא ס"ג, מ"מ ה"ל כתבו התוס' בפסחים (דף כ"ז ע"ה) ד"ה שאני, אהא דאמר שאני היכל שלטובה עשוי שפירש"י שאין זה דרך הנאחז, וכתבו התוס' שגם שבמעילה אין כח"ד אכילה, מ"מ משום דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה, לכן מותר גם במעילה שלא כדרך הנאחז מה"מ, ולכן מת גופו כיון דילפינן מעגלה ערופה, שהקשה לקדשים לענין איסורא, ולכן ראוי שיהיה מותר מה"מ שלא כדרך הנאחז, וכמוש"כ כת"ר ג"כ שמדד היקש לע"פ מותר שלא כדרך הנאחז:

**אמנם** מה שדחה כת"ר אח"כ משום שבמסכת כריתות (דף ו' ע"ה) ילפינן עגלה ערופה לאיסור בהנאה מקרא דוערפו שם, דאמרין שם תהא קבורתה [ועיין הגהת הגאון רי"ב של על הגליון] וא"כ לא נאמר שם אכילה ואיסור גם שלא כדרך הנאחז, יש לעני"ד לדון בזה דבעיקר דברי התוס' (בקדושין נ"א ח') ד"ה כפרה, שהקשו דהבא בעגלה ערופה ילפינן משום דכפרה כח"ד בה קדשים, ואילו בכריתות ילפינן מוערפו כו' עכ"ד. ויש לדרקדק מנ"ל להתוס' לומר דמוערפו שם ילפינן איסור הנאה, דילמא מזה שמייבס התורה לומר שם תהא קבורתה, לא נוכל למילף איסור הנאה דזה הוה רק חידוש מזה, שהלכיה לנו התורה לקבור את העגלה ערופה לאחר עריפתה, ומ"מ לאיסור הנאה נלמד ללמוד ממקום אחר, וכמו שבמאמר מלות קבורה מקרא דכי קבור תקברנו, ואפ"ה לאיסור הנאה במאמר לריכס לנו ללמוד מקרא אחרינא, רק קרא דמלך קבורה בעגלה ערופה, אהני לן ללמוד מזה שלא נאמר כיון שנעשה מלות מותר ליהנות ממנו, ולכן אמרינן כיון שהלך הכתוב קבורה, מוכח מזה שהאיסור הקדוש שנלמד מכפרה דקדשים נשאר בה גם אחר שנעשה מלות העריפה, אך כיון שהמסופות לא כתבו כן לריכס לנו לקיים דבריהם ולומר, לחלק קבורה דמת אדם מקבורה דעגלה ערופה, דבשלמא גבי אדם אין ללמוד מחיוב קבורתו איסור הנאה, שיש לומר שמלות הקבורה משום כבודו הוא, משא"כ בעגלה ערופה אין שייך טעם זה, ולכן שפיר מוכח מזה שהלך הכתוב קבורה בעגלה ערופה, ממילא מוכח מזה גם איסור הנאה:

**אך** אחתי קשה מדאמרין בגמ' (פסחים כ"ז ע"ה) וצנברות (דף ו' ח') דעגלה ערופה ותרומת הדשן הוה שני כתובים הבאים כאחד, לענין דאמרין בזה שאחר שנעשה מלות ג"כ אסור, ולפי שיטת התוס' ששני ליתורים הם בעגלה ערופה, לענין איסור הנאה ילפינן מכפרה דקדשים, ולענין לאחר עריפה ילפינן מקרא דוערפו שם. והנה ניחוי אכן אם לא היה כתוב בה כפרה, רק וערפו שם לחוד, והוה אמרינן שרק לאחר עריפה אסור ולא קודם, הכי הוה שייך זה בדיון שלאחר שנעשה מלות אסור, כיון שזהו איסור חדש שהחל עליו אחר העריפה, משא"כ בכל מקום בזה שפיר יש לומר שאחר שנעשה מלות ירד מעליו איסור הקדוש, וא"כ קשה דנימא ג"כ עתה שיש עליו איסור קדוש מהא דכפרה כתיב בה בקדשים, שהאיסור הקדוש ירד מעליו אחר שנעשה מלות, אך בזה לאחר עריפה בא עליו איסור חדש מקרא דוערפו שם, וא"כ אין שייך זה לשני כתובים הבאים כאחד וגשאר

חלל, ולכן לא חיישינן לאיסור הנאה דמת, מ"מ זה קלם דחוק דהא בגמ' שם קחציב רפואות אחרות לזה המיחוס, ובמקום שיש רפואות אחרות בודאי אי אפשר להקל באיסור תורה, אם נאמר שגלה כדרך הנאחז הוא מה"מ. אמנם בטעם ההיתר בזה נראה לענ"ד לומר מזל שני טעמים. (א) מזל דהוה שלא כדרך הנאחז וכמו שהעיר כת"ר, (ב) נראה לענ"ד לומר שגם אם נאמר שגלה כדרך הנאחז אסור הוא במא, מ"מ יש ללדד היתר שאין דומה לשאר הנאות גם שהוא שלא כדרך הנאחז, דהתם כיון שמדד הטבע הוא מרפא, וגמלא שהרפואה הוא בעת שהוא עושה זאת, כגון האי דשיף בנהרקי דערלה או המניח חלב חי על מכתו, בעת מעשה בזה ההנאה שמתקן בזה טבע גופו, משא"כ בדבר שהוא רק דרך סגולה מאן לימא שהרפואה היא בעת מעשה, דמתכזר הוא שהסגולה מועיל שאח"כ יתרפא ממילא, ובזה האופן נראה שאין אסור מה"מ, כדאמר הגמ' בפסחים (כ"ז ע"ב) אלא עלים דאיסורא לרצנן היכי משכחת לה ומשני הגמ' בשרשיפא, ועיין רש"י שם שפירש משום דהנאחז כשהן בעין ממש, והכא בעינן כ"ד בעת שהוא מניח יד המת, ומוגע במקום הכאב, בהנגיעה אין בזה שום הנאה מן המת, ואח"כ כשמתרפא מחמת זו הנגיעה הרפואה ממילא קאחזי:

**אמנם** מצינו (בסנהדרין מ"ז ע"ב) קבריה דרב הוה שקלי מיניה עפרא לאשתא בת יומא אתו אחרו ליה לשמואל, אמר יאות הן עצדין קרקע עולם אין נאשרין, משמע דלולא הטעם הזה היה אסור לקח העפר להשתמש ללורך החולה לרפואה, וא"כ מוכח דלא שרינן מזל שהוא שלא כדרך הנאחז, ובאמת כן מלאכי בגליון הגהות הגאון ר"ע איגר (צו"ר ס' ש"מ) אהא דאיתא שם בצו"ע, מת בין ישראל בין נכרי תכריזו אסור בהנאה שכתב שם אפילו שלא כדרך הנאחז וללורך חולה, וטעם השני נסתר ג"כ לכאורה מעובדא דקבריה דרב דאיתא בסנהדרין דמשמע דהתם הוה ג"כ הרפואה דרך סגולה ע"י עפרא דקברא דרב, מיהו אפשר ליתב את הטעם השני שכתבתי, דהם מעובדא דקבריה דרב אפשר שהסגולה היה שהעפר יונח אלל החולה עד גמר רפואתו וא"כ הרפואה בא ממש מהעפר, ולכן היה אסור לולי הטעם דקרקע עולם אין נאסר, משא"כ בנ"ד בהנחת יד המת על רגל אחר שפיר יש לומר שמה שהרפואה באה אח"כ בדרך סגולה אין בזה איסור, דלא הוה רק גרס. הנאה שבא אחר כן, ולא בא מעלם הדבר בעת מעשה, מ"מ על טעם השני לחוד קשה לסמוך ע"י להחיר אם נאמר שאסור מה"מ להנות אפילו שלא כדרך הנאחז, משום דילמא הסגולה מועילה שבעת מעשה הנחה בזה רפואה, ועל הראיה מגיעין כבר כתבתי שיש לדחות דשם הוה מכה של חלל שיש לזה דין חולה שיש בו סכנה. ומה שכתב להוכיח משם ממה שיש שם רפואות אחרות ואפ"ה שרינן, יש לומר דהיתירא דרפואה שפ"י יד המת הוא במקום שבעת ההוא אין לפנינו הרפואה האחרת, וכגון זה בפקוח נפש הזריו הוא משוכח, ולכן שרינן לעשות רפואה זו גם בשיש בה איסור מה"מ, וגם במקום שאפשר להשתדל לעשות רפואה אחרת שלא ע"י איסור:

**אמנם** בעיקר הדיון אם מותר שלא כדרך הנאחז במת יש לדון בזה, שמה שהביא הגאון רע"א מתשו' גינת ורדים דאסור שלא כדרך הנאחז גם ללורך חולה, יש לומר שהוא דוקא בתכריכין דמשמשי המת גמרינן ממשמשי ע"י, כדאיתא בסנהדרין (דף מ"ז ע"ב ודף מ"ה ע"ה) שם אליבא דרבא דהלכתא כוותיה, ולכן אסור אפילו שלא כדרך הנאחז דבע"ז לא כתיב ביה אכילה, אמנם במת גופו כתבו התוס' (שם מ"ה ח') ד"ה משמשי דמת גופו ילפינן מעגלה ערופה, ובעגלה ערופה האיסור הוא משום דכפרה כתיב בה בקדשים, ובקדשים מותר שלא כדרך הנאחז, הגם דאיסור הנאה

ונשאר תרומת הדשן לבד שהוא רק כתוב אחד. מיהו יש לומר שמי"מ יש לחשוב זה שני כתובים הבאים כאחד לענין אחד שנעשה מזו, ואם איתא שכלל התורה גם לאחר שנעשה מזו יש בו איסור הקדוש, וא"כ למה לן קרא דוערפו שם להביא עליו איסור חדש לאחר עריפה, תיפוק ליה מאד איסור הקדוש, מקרא דכפרה כתיב בה, וממילא נשאר האיסור גם לאחר עריפה, ומדוע לך הכתוב להעמיד עליו איסור לאחר עריפה, מכלל שכלל התורה לאחר שנעשה מזו ירד האיסור הקדוש ממנו, וא"כ מוכח מזה שלענין שלא קדך הנאתן גם לאחר עריפה הוא כמו קודם עריפה, ודינו כקדשים שמוחר מה"ט שלא כדרך הנאתן, ואם איתא שלאחר עריפה דילפינן מוערפו שם, איסור גם שלא כדרך הנאתן, ומחיים דילפינן מקדשים ודאי דמוחר שלא כדרך הנאתן, וכמו שהובא לעיל תוס' (פסחים כ"ו) א"כ הולך הכתוב להשמיטנו וללמדנו מקרא דוערפו שם, שלאחר עריפה יש עליו איסור חדש שנכתב עליו התורה, למען יצא גם שלא כדרך הנאתן, אלא ודאי מוכח מזה שזה פשיטא שלאחר עריפה אין חמור מן קודם עריפה שאסור מאד כפרה כקדשים, ואין איסור רק כדרך הנאתן, וא"כ גם בחמ דילפינן מעגלה אין איסור מה"ט רק כדרך הנאתן. אחר כתיב כל זה מלאתי (נפ"מ סק כ"ד מהלכות אכל) ומוכח מדבריו שדעתו ג"כ שכיון דגמרינן מת מעגלה ערופה מותר שלא כדרך הנאתן משום דעגלה ערופה ילפינן מקדשים ומביא ד' העוספות (דפסחים כ"ו) שהבאתי לעיל :

**ויסור** סברתי שכתבתי שם הוא איסור חדש לאחר עריפה אין נכנס זה בגדר נעשה מזו ואסור, נראה לענ"ד לבסוף זה מהא דבגמ' (פסחים כ"ו א' ובכריתות ו' א' ובמעילה י"א ב') שקיל וטרי לאשכוחי שלשה כתובים הבאים כאחד ודמי שם הגמ', ומשום זה פריך הגמ' למ"ד שני כתובים הבאים כאחד מלמדים, ואמאי הא שור הנסקל נעשה מזו בסקילה ואסור לאחר כן, וא"ו דזה אין נכנס בגדר זה כיון שהאיסור חדש הוא רק לאחר שנעשה מזו מזה סקילה, לא מביציא לשטת ר"ת סנהדרין (דף פ' ע"א ובכמה דוכתי) דשור הנסקל אין נאסר מחיים ודאי אתי שפיר, אלא אפילו לשיטת הסבורים שגמר דינו אוסרתו גם מחיים, לכאורה קשה למה לא יהיה זה נחשב מן הדברים שנעשים מזו ומו"מ אסור, ונראה לענ"ד משום דשור הנסקל עיקר האיסור שנאמר בתורה הוא רק לאחר סקילה שנאמר סקול יסקל בו' ולא יאכל בשרו, דרך מלשון ולא יאכל מרבים גם אם שחמו לאחר שגמר דינו, וממילא אמרינן שגמר דינו חל עליו איסור, ולכן כיון דעיקר האיסור מאד לאחר סקילה הוא, ולכן היה זה רק איסור חדש שהוא עליו מאד שנסקל כדינו, ולכן אין נכנס זה בגדר נעשה מזו ואסור :

**ולכאורה** קשיא לי בהא דמהדר בגמ' לאשכוחי ג' כתובים לענין שנעשה מזו ואסור ולא משבח, למה לא חשיב הגמ' פטר חמור דאסור לאחר עריפה לר"ה, דילפינן מג"ש דעריפה עריפה מעגלה ערופה, כדאיתא בקדושין (כ"ז ב' ובכריתות דף פ' ודף י' ע"ב) ואין לומר כיון שעיקר לימודה מעגלה ערופה הוא נכלל בכלל דע"ע, ולכן לא נחשב רק שני כתובים הבאים כאחד, וז"ל, דהא ע"כ גז"ש מופנית היא דאל"כ הא בעגלה ערופה יש מיעוט המפקיע, כדלמך הגמ' בפסחים ובכריתות ובמעילה הכל,

ועוד דהא יש פרכא די"ל שאני ע"ע דכפרה כתיב בה כקדשים וחמורה, וע"כ לריך לומר שהוא מופנה דשני פעמים וערפתו כתיב גבי פטר חמור, (שמות פ' י"ג וס' כ"ג כי משא"פ ל"ד) ולכן נחשב כתוב אחד לג"ש מופנה, וא"כ ה"ל להגמ' למימר שהוא ג' כתובים הבאים כאחד, תרומת הדשן ועגלה ערופה ופטר חמור (\*), ולריך לומר כמו שכתבנו מקודם שכיון שאיסור הגלה דפטר חמור מתחיל לאחר עריפה, לא נכנס זה בגדר נעשה מזו ואסור כמו שכתבנו שזה איסור חדש, ולא מביציא למאן דסבר פטר חמור מחיים שרי בהנאה ודאי שלא נחשב זה בגדר נעשה מזו ואסור, אלא אפילו למ"ד שמחיים ג"כ אסור כמו שאיתא שם דברי ר' יהודה, יש לומר ג"כ שאחר עריפת הפטר חמור בא עליו איסור חדש שמחיים עומד לפניה ולהיות מותר אחר הפדיה, ואח"כ כשנתבטל הפדיון וקיימו בו מוות עריפה, בא עליו האיסור חדש שלאחר עריפתו להיות אסור בהנאה לעולם. והנה שם בגמ' (בכריתות דף י' ע"ב) איתא שם אהא דאיתא שם בבביתא נאמר כאן עריפה ונאמר להלן עריפה מה להלן אסור אף כאן אסור, ודייק מזה רב נחמן דע"כ לר"ש הוא דאי ר"י מחיים אסור ע"כ, ולכאורה קשיא היך פריך הגמ' מחיים אסור הא אילעריך קרא שלא נאמר שאחר שנעשה מזו שרי כמו שהוא הכלל בכל התורה, ובעגלה ערופה לולא קרא דוערפו שם הוה אמינא ג"כ דשרי לאחר עריפה, ומיעוטא יש בעגלה ערופה דלא גילף מינה, וא"כ שפיר אילעריך קרא גז"ש דעריפה עריפה, והנראה לענ"ד לומר דזה גופא מדדייק רב נחמן שע"כ גם לר"ש אסור לאחר עריפה, והוא דאם זה חשוב איסור חדש לאחר עריפה, א"כ מאי נפקא מינה בזה אם מחיים אסור הוא או לא ולכ"ע לריך להיות אסור מגז"ש דעריפה עריפה, דמהיכי תיתי נעשה פלוגתא חדשה בזה, ואם נאמר שגם ללאחר עריפה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ש, ע"כ נלמדך לומר שאיסור חדש אין כאן לאחר עריפה, רק שהאיסור הקדוש לא ייחר בו משום שלא נעשה בו מוות פדיה, ולכן פריך שפיר הגמ' אי ס"ד ר"י הוא, פירושו, שדוקא ר"י הוא ולא ר"ש, וא"כ ע"כ ל"ל שהשם הוא שהאיסור הקדוש נשאר עליו מפני שלא היה בו פדיה, והעריפה לא נחשב מזו ואיסור חדש אין כאן, דאילו היה בו איסור חדש היה ג"כ לר"ש ראוי להיות אסור לאחר עריפה, וא"כ קשה למה לן קרא דגז"ש הא מחיים אסור, ומשני הגמ' דהא גופא ילפינן מגז"ש דעריפה אין נחשב מזו רק הפדיה, ולמסקנא דקיי"ל דגם ר"ש אסור לאחר עריפה משום דגז"ש, אמרינן שאליבא דכו"ע העריפה עושה איסור חדש בין לר"י ובין לר"ש, ולכן אין נכנס זה בגדר נעשה מזו ואסור, שכלל זה הוא דוקא לענין איסור הקדוש. וא"כ נשאר ההוכחה שהוכחתי לעיל בדבריו שע"כ ל"ל שלאחר עריפה של העגלה ערופה אין עליו איסור יותר מקודם עריפה, וא"כ מוכח ששלא כדרך הנאתן מותר מה"ט כמו שהדין הוא בקדשים, וכמ"כ רש"י ומוספות בפסחים כ"ו, שהבאתי לעיל :

**ולפי** מש"כ שאיסור חדש אין נכנס בגדר נעשה מזו ואסור, וא"כ מסתמא דגמ' (בפסחים כ"ו ובכריתות ו' א' ובמעילה י"א ב') דקרי הגמ' ע"ע נעשה מזו ואסור, מוכח מזה דהגמ' בהני דוכתי סבר דעגלה ערופה מחיים נאסר, ובזה אתי שפיר מה שפסק (הגמ"ס פ"י מה' רוח) דירידתה לנחל איתן אוסרתה, ודלא כרבא דאית ליה בכריתות (דף כ"ד ע"ב) דעגלה ערופה אין נאסרת רק לאחר עריפה, הגם דרבא

(\*) אתי פסכתא כ"ו דאיתא בסה"ס יעניס יומא ס' ע"ב ד"ה משום הקדוש למה לא חשיב חמור דאסור דאסור ולא משבח, אלא משום חמור, ולפי' נסבר כל מש"כ והעיריות פטר הנסקל ומפטר חמור, פ"ט מש"כ הסברא שאיסור חדש הוא בעת שנעשה הפטור, אין נכנס בגדר זה יצר הוא, ולמ"כ יתורן קושיא הו"י מפיטרי פטור, משום ד"ל דבגמ' קמי אליבא דל' יתורן שהאיסור הוא משום שמיטה, כדליתא בקדושין ל"א א', והנה זה איסור חדש ואין נכנס זה בגדר של נעשה מזו כמ"כ בסנים :

**ובאמת** הוצא בדק הבית של מרן הרב"י (נפטר ס' פס"ד) בשם הרשב"א דהחולב קבר וקבר בתוכו ופיניו, יראה שמיירא לקבור אחר שלא אחרו הלא בהנחה, ולקבור אחר בו מה הנחה יש בו, ויעוין בגליון הגאון רש"א ז"ל שם בס' שם"ד שהביא זה וכתב אצל בפור בתחלת ס' זה בשם ר' ישעיה לא משמע כן עכ"ל בגליון הגרע"א, וז"ל הטור „עכשיו שקברים לקברים בקברי הגדולים, באיסור הן עושים שקבר מת איסור בהנחה והפילו לקבור בו אחר איסור" עכ"ל הטור שם, והוא שלא על מרן הרב"י שלא הזכיר בב"ה שהביא שם דברי הרשב"א, ולא כתב שהטור בשם הרב ר' ישעיה אין סובר כן, ולכן נראה לענ"ד ששם שכתב בשם הר"ר ישעיה מיידי בעת שמונה בו המת, שאז איסור גם להניח מת אחר מפני שמבטל הדבר שנתמייחד לו לבדו, משא"כ בהא דהרשב"א שקבר נהנה הקבר מהמת אין דנין רק מזד איסור הנחה לבד, בזה אמרין שפיר שקבורת מת אין חשיב הנחה, והא דהחולב קבר לאביו וקברו במקום אחר הרי זה לא יקבר עולמית בו, והלא שם לא גרע מפיניו, שלשיטת הרשב"א מותר לקבור אחר בו, ולדין לומר שבזה יהיה מחולק הרשב"א עם שיטת רש"י, ולהרשב"א ז"ל שגם לפי הס"ד הוא זה מפני כבוד אביו, ורק היכא שחל איסור במחזור ונקרא קבר המת בזה יש בו משום כבוד אביו, וכמוש"כ התוס' בד"ה אוחזים, ולשיטת רש"י ז"ל שגם לאחר שפינה המת ממנו יש בו דין קבר המת, ע"ז שאין רשאי לבטלו משמו שהיה עליו קבר של מת זה, וא"כ לפ"ז נוכל לומר שגם משמשי המת מותר שלא בדרך הנחתן מה"ת, לזורך חולה הוא מותר כמו בכל הדיבורין, ורק במקום שמבטל מלהיות משמשי המת ובחפזן שעדיין ראוי הוא להיות למת שגתיו מתחלה, זה איסור הוא מן הדין, ובה אין חילוק בין דרך הנחתן לשלא בדרך הנחתן, ובה אחי שפיר עובדא דקבריה דרש שגם אם בע"ז מותר שלא כדכ"נ, מ"מ הוא מבטל העפר מלהיות משתמש לקבר, ע"כ הוצרך שמואל לומר העפס שקרקע עולם אין נאכר ולא חל עליו שם קבר, רק במקום שמשמש בדבר שלא בדרך הנחתן והוא אין משתמש מפעלו ממה שהוכן בשום דבר בזה יש להטיר שלא בדרך הנחתן לזורך חולה, ובעובדא שאט דנין ע"ז יש לנו לעשות זו הסברא שכתבנו למעלה שהנחה באה אח"כ, סניף למה שכתבנו כאן שאין איסור מה"ת שלא בדרך הנחה להקל, וד' ישפות חיים ושלום לכל ישראל כנפשו ונפש ידידו :

## סימן נג

**נסתפקתי** דין ספק בימאה ברה"י דקו"ל אפילו במקום ספק ספיקא ג"כ עמא, כדאיתא במתניתין (פ"ו דטהרות משנה ד'), לפי שפשתה היתרה ברה"י ספק כודא אפילו בספק ספיקא, היך יהיה הדין לגבי איסור של עומאת מת לכהן, אם יהיה ספק ספיקא שגם הדין בכל איסורי תורה ספק ספיקא שרי, אצל גבי עומאת כיון שעשה התורה להס"ס כודא לענין העומאת, ונחשב לדין שיש כאן עומאת מת ממילא יש ע"ז איסור עומאת כהן ג"כ, או שזה רק לענין שנחשב לעומאת שהעדרות נטמאו מחמת זה, אצל מ"מ לענין איסורים אחרים הנלמדים מזה, בזה תשיבנו כמו בכל ספיקות איסורים, וא"כ ממילא בספק ספיקא שרי :

**ורנה** יש לחקור במקום שנעמא בספק עומאת ברה"י, אין יהיה הדין לענין בזה מקדש, אם יבוא אל המקדש אם נחשב כודא עמא שנכנס במקדש ויהיה חייב בקרבן, וכן אם יתרו אותו למלקות אם יהיה מזיד יתחייב במלקות .

דרכא בתרא ובכל מקום נקטינן כוותיה נגד האמוראים הקודמים, משום דסתמא דגמ' בכל הני דוכתי דקרי לעגלה ערופה נעשה מלווה ואסור, ע"כ סברה דמחיים אסור, ודו"ק בכל זה :

**אמנם** לענין דין תכריכין והקבר שהם משמשי המת דגמרינן ממשמשי ע"ז כדאיתא (בסנהדרין פ"ז) ולכאורה פשוט הוא שאסור גם שלא בדרך הנחתן מה"ת, כיון דגמרינן מע"ז ולא כתיב ביה אכילה, וא"כ יהיה חמור משמשי המת ממת גופא, אך באמת בע"ז גופא אם אסור שלא בדרך הנחתן מה"ת יראה מדברי התוס' דלא פשיטא להו דין זה, שהרי התוס' בפסחים (דף כ"ו א') ד"ה שאני שכתבו שם שהנחה זילו מבחזין הוה שלא בדרך הנחתן, והקשו מהא דאיתא (נע"ז מ"ה ב') לא ישב צליה, ותיירו משום דאשרה עשויה ללל והוא דרך הנחתו, עוד תירו משום דגבי ע"ז לא כתיב ביה אכילה, הרי מבואר שלתירוק א' של התוס' גם בע"ז מותר מה"ת שלא בדרך הנחתו, ויעוין תוס' (ע"ז פ"ג ע"ב) ד"ה אמרו לו דרש לתקן דגבי כתיב לא יאכל ואינו אסור אלא בדרך הנחתן גמורה, אצל בע"ז כתיב לא ידבק בו, א"כ רצון דהתם היינו ר' יוסי דהכא, הלא רואין אנו שלהתוס' לא ברור האי דינא אם אסור מה"ת שלא בדרך הנחה ועיין תוס' (נע"ז י"ב ב') ד"ה אלא בורד והדס כו' „דהא אמרינן כל איסורין שבתורה אין לוקין אלא בדרך הנחתן, מ"מ איסורא מיהא איכא, ושמא בע"ז אפילו ללקות גמי מירי דהוה אכלאי הכרס שלוקין אפילו שלא בדרך הנחתן" . מכל הני נראה שלהתוס' הוא מסופק אם בע"ז אסור מה"ת שלא בדרך הנחתן כמו בכלאי הכרס, ויעוין במל"מ פ"ה מהל' יסודי התורה שהאריך בענין זה, ועיין שעה"מ שם שדבר ג"כ בענין זה, ונראה לענ"ד בטעמא שמהקא להתוספות שמא גם בע"ז אין אסור מה"ת שלא בדרך הנחה, משום דשם דמת דגמרינן לענין מת גופא ומגבלה ערופה, ולענין משמשי המת הוקשו למשמשי ע"ז, לכן כיון שבחזק הוקשו הוקשו כולו ממילא הוקש גם ע"ז לעגלה ערופה, וכיון דעגלה מותר מה"ת שלא כדכ"נ ולכן מותר גם בע"ז ואחי שפיר דלא חשיב הגמ' בהכל מודים (בפסחים כ"ד ע"ב) , ע"ז עם כלאי הכרס :

**אך** אם נאמר שגם בע"ז אין איסור מה"ת שלא בדרך הנחה, וא"כ במשמשי המת יהיה ג"כ מותר מה"ת שלא כדכ"נ, יהיה קשה בסנהדרין (דף מ"ז ע"ב) בעובדא דקבריה דרב למה ליה לשמואל לומר קרקע עולם אין נאכר, הא בלא"ה שרי כיון דהוה שלא כדכ"נ ולזורך חולה, ונראה לענ"ד לתרץ זה דאף אם נאמר ששלא כדכ"נ שרי בע"ז וכן יהיה בהני דילפינן מייניו, מ"מ במשמשי המת נראה שלבד איסור הנחה בעלם, יש עיד איסור מה שלוקח את דבר המיוחד למת, ומבטל אותו מהיות עוד תשמיש מת זה, משום דכיון שגתיו למת קנאו המת, ואסור מן הדין לקח לבטל הדבר מזה, ויראה לזה מהא דאיתא בסנהדרין שם דפריך הגמ' אחא דאמרינן דבמחזור לא מיתסר, מהא דתניא החולב קבר לאביו לא יקבר בו עולמית, ומשני הגמ' בקבר בנין, וקשיא נהי דהוה קבר בנין וחל עליו איסור הנחה מ"מ מה איסור יש בזה מה שמקבר אחר בו, הא הנחה שמקבר בו מת הוא רק מלה שמקיים קבורת מת, ומלוות לא ליהנות ניטנו, וכמו שאמר הגמ' בעירובין (דף ל"א ע"א) למ"ד אין מערבין אלא לדבר מלוה מותר להניח העירוב על הקבר, ואין לומר שהאיסור הוא רק משום כבוד אביו, דהא לפי הס"ד לא קאמר הגמ' משום כבוד אביו, וכן פירש"י מפורש דה"ה אם חפר לזורך אחר, אלא ודאי שז"ל העפס שכיון שחל עליו איסור הנחה על הקבר שנעשה קבר המת, לבד איסור הנחה שיש עליו, אסור לבטל מה שנעשה מיוחד למת מלהיות עוד תשמיש למת זה :